

5. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи. Монографія. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – Видання друге, розширене і перероблене. – 380 с.

Годонюк В.С.

аспірант,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

САМОСТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У ВІКОВИЙ ПЕРІОД ВІД НАРОДЖЕННЯ ДО ЮНАЦТВА

Аналіз проблеми формування самоствердження особистості пов'язується з такими науками як філософія, соціологія, етика, культурологія, соціальна та вікова психологія, педагогіка, що свідчить про інтерес цілої низки наук до даного явища.

Самоствердження – атрибутивна характеристика особистості. Людина постійно стверджує себе, і мірою розширення галузей взаємодії з середовищем, розвиваються її здібності та свідомість. Завдяки самоствердженню особистість свідомо проявляє себе та свій потенціал. Найважливішою потребою у самоствердженні є прагнення особистості підвищити власну самооцінку, бути позитивно сприйнятою оточенням, розкрити внутрішній потенціал.

Для того, щоб виділити особливості самоствердження особистості, розглянемо перебіг даного процесу у людей різних вікових груп. Під час періоду пренатального розвитку майбутньої людини, формується потенціал її психічної активності у вигляді індивідуального досвіду автономного функціонування, про що, зокрема, свідчить можливість встановлення опосередкованого контакту з плодом і формування у нього елементарних умовних рефлексів. Останнім часом, набуває розвитку пренатальна педагогіка, де свідчиться про те, що діти у дво-три річному віці вирізняють як найулюбленіші саме ті пісні та казки, які їм співали і читали до народження. Новонароджена дитина, з'явившись на світ, здається ще зовсім не придатною для самостійного існування, проте, потрапивши у соціальне середовище, вона вирішує для себе проблему самоствердження у статусі людини як біопсихо-соціальної істоти. Про свої потреби немовля наполегливо заявляє криком, наче впевнене у тому, що від зовнішнього світу

воно має право вимагати задоволення власних потреб. Свій життєвий шлях людський індивід починає з розв'язання основної проблеми сенсу буття.

Дошкільне дитинство, як свідчить психологічна наука, за темпами соціалізації у декілька разів перевершує всі наступні періоди онтогенезу. Даний етап розвитку після народження характеризується дивовижною активністю дитини у виявленні своїх прагнень в оволодінні якостями психосоціальної істоти. При найпершій нагоді, ми чуємо від дитини трьох років: «Я сам!» Здатність виявляти своє «Я» – це спроможність протистояти світові як «мені підпорядкованому», «залежному від мене».

Самоствердження, що розглядається в контексті індивідуального життя як вчинку, охоплює вік дитинства, отрочтва і юності. Традиційно вважається, що у дошкільному віці дитина повинна мати бажання грати. Молодший школяр повинен хотіти вчитися, а підліток – спілкуватися чи займатися суспільно корисною діяльністю, юнак повинен обирати свій шлях у житті, тощо. Констатація подібного роду генетичної «обов'язковості» виходить із факту обумовленості розвитку особистості переважно зовнішніми факторами. Проте, психологічна реальність має дещо інший сенс. Дошкільник хоче не грати, а перебудувувати ситуацію залежно від своєї уяви, щоб ствердити власну психологічну позицію «джерела і рушія усього, що існує». Молодший школяр психологічно тяжіє не до учіння, а до того, щоб бути свідомим виконавцем того, що хочеться насправді, не задовольняючись лише можливостями фантазування. Підліток воліє не спілкуватися, а відчувати себе суб'єктом прийняття рішень, особливо тих, які стосуються його особисто. Юнак вважає для себе важливим самостверджуватись за рахунок протистояння оточенню у поглядах на ідеали життя та його сенс. Життєвий простір, де розгортається процес самоствердження особистості, є простором буденності, в якому ще не діють вимоги обов'язковості створення істини, краси і добра. Вони є лише складовими середовища, на терені якого дитина стверджує себе у статусі людини.

Згідно з тлумачним словником української мови, самоствердження – це ствердження себе, своєї особистості, визнання власної цінності, значущості своєї особистості. Вченою О. Жизномірською було визначено психологічний зміст даного поняття як прагнення до саморозкриття, самоцінності, самореалізації особистісних потенціалів та досягнення певного статусу у взаємодіях з оточуючими. Психологом була теоретично обґрунтована генеза самоствердження

особистості на різних етапах онтогенезу. О. Жизномірською було доведено, у ранньому віці відбувається усвідомлення дитиною себе в близькому соціальному оточенні, на основі чого формується позиція «Я-сам»; у дошкільному віці – презентуються різні моделі поведінки перед оточуючими людьми й здійснюється вибір дитиною найбільш оптимального взірця; у молодшому шкільному віці дитина проявляє наполегливість у досягненні певних успіхів та самоактивність; для підлітків характерні амбівалентні прагнення здобуття переваги, визнання, престижності та визначення своєї особистісної позиції щодо майбутніх життєвих планів і перспектив. Саме особистість періоду дорослішання, реалізуючи себе, здійснює постійний пошук власного «Я», набуває автономності й незалежності в колі значущих однолітків та дорослих, опановує й реалізує певні соціальні ролі у підлітковій спільноті та оточуючому середовищі [2].

З усього вище зазначеного можна зробити висновок, що самоствердження – це одна з фундаментальних потреб людини, яка актуалізується за допомогою усвідомлення особистістю себе як цінності. Самоствердження дає змогу особистості розкрити та посилити свою значущість, розкрити у собі почуття власної гідності і підтримувати його у процесі дорослішання, використовуючи потенціал своїх волевових якостей, а саме: рішучості, цілеспрямованості, самостійності, наполегливості.

Таким чином, аналіз процесу самоствердження особистості у період від народження до юнацтва свідчить про те, що даний феномен виникає з народженням дитини, коли вона вирішує для себе проблему самоствердження у статусі людини як біопсихо-соціальної істоти і триває упродовж усього її життя. Отже, самоствердження у різні вікові періоди має певні особливості, проте, загальною рисою даного процесу є прагнення особистості підвищити власну самооцінку, бути сприйнятою оточенням, знайти своє місце у соціумі, розкрити внутрішнє «Я», позитивно самореалізуватися у житті. Саме тому даний аспект становить інтерес для сучасної психологічної науки і потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел:

1. Выготский Л. С. Педология подростка. Избр. главы / Собр. соч. в 6-ти томах. – Москва : Педагогика, 1984. – Т. 4.
2. Жизномірська О. Я. Психологічні особливості самоствердження молодших та старших підлітків: дис. кандидата психол.наук: 19.00. 07. – Київ: 2010.

3. Никитин Е. П., Харламенкова Н. Е. Феномен человеческого самоутверждения. – Санкт-Петербург: Алетейя, 2000.

4. Цибра Н. Ф. Самоутверждение личности (социально-философский анализ). – Київ: Вища школа, 1989.

Ісаєва О.В.

студентка,

Маріупольський державний університет

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ЗАСОБИ КОРЕКЦІЇ ПРОЦЕСУ СПІЛКУВАННЯ ПІДЛІТКІВ

Проблема спілкування відноситься до числа найважливіших для підліткових сфер життєдіяльності. Від того, як відбувається процес спілкування, залежить формування майбутньої особистості. Тому вивчення проблеми комунікативної компетентності підлітків стає актуальним, особливо на даному етапі розвитку суспільства, коли відбувається різка зміна соціальних відносин, характеру особистісних взаємодій, моральних норм та цінностей. Аналіз проблеми показує, що спілкування вивчається багатьма науковцями як зарубіжними, так і вітчизняними.

Науковим підґрунтям у вирішенні проблеми комунікативної компетентності є дослідження міжособистісної комунікації та спілкування, які широко представлені в працях вітчизняних (Г. Андреева, В. Береза, О. Бодальов, В. Гаврилюк, О. Гуменюк, Ю. Жуков, А. Капська, М. Корнєв, М. Обозов, Л. Орбан-Лембрик, Б. Паригін, О. Пейчева, Л. Петровська, П. Растенніков, О. Соловійов, В. Тернопільська) та зарубіжних (В. Гудоніс, Д. Джонсон, Д. Карнегі, Р. Малінаускас, Дж. Равен, А. Шевкун) психологів.

Вчені В. А. Кан-Калик, Н. Д. Нікандров визначали комунікативну компетентність як складову частину людського буття, яка присутня у всіх видах людської діяльності. Вони підкреслюють, що проблема полягає в тому, що не всі люди уявляють собі, яким чином можуть бути реалізовані ті чи інші комунікативні акти. З цього випливає, що для того, щоб здійснювати ці комунікативні акти, необхідно володіти певними навичками і вміннями. В процесі навчання повинна заздалегідь бути визначена цільова установка на формуван-